

giti Dei pluraliter, sancti intelliguntur Prophetæ per quos Sanctus Spiritus legis ac Prophetarum libros, sua inspiratione descripsit: de quibus in psalmo dicitur: Videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum. Per cælos enim libros legis & Prophetarum, per digitos vero sanctos, ut dictum est, Prophetas mysticè insinuavit. Imago Dei Patris invisibilis, (unigenitus est filius ejus: de quo Apostolus ait: Qui est imago Dei invisibilis.) Aliter namque est imago Dei Patris in Filio suo: quem non aliunde, sed ex semetipso, hoc est, ex substantia sua, & per omnia sibi similem & æqualem genuit. Aliter vero in anima hominis, quam non ex se, id est, de substantia sua (sicut plerique Hæretici opinati sunt) genuit, sed ex nihilo creavit. Sicut aliter est imago cuiusque regis in filio ejus, quem ex semetipso sibi similem genuit: id est, homo hominem: aliter vero in annulo ejus sive in cera imago ejus impressa, quæ non est hoc quod ipse, sicut filius, qui naturaliter hoc est, quod & Pater. Cor Dei Patris, est arcanum ejus sapientiæ mysticæ: ex quo verbum, id est filium suum impassibiliter sine initio genuit, ipso dicente: Eructavit cor meum verbum bonum. Aliter Deus dicitur habere, pro eo quod more avis electos suos tanquam pullos sub se colligit, fovet, & ab insidiis diaboli & malorum hominum protegit. De cujus protectione Propheta in psalmo ad ipsum ait: Sub umbra alarum tuarum protege me. Scapulas habere dicitur, quia infirma membra Ecclesiæ patienter quasi in scapulis suis portat: & portando protegit: sicut in psalmo dicitur: Scapulis suis obumbrabit tibi. Venter Dei, secreta origo substantiæ (vel scientiæ) ejus accipitur, (ex qua origine ineffabiliter ante omnem creaturam filium suum genuit, ipso testimonio perhibente per Prophetam, id est patre ad filium.) Ex utero ante luciferum genuit te. Aliter, uterus Dei, incomprehensibilia & occulta judicia ejus: quæ rimari nequeunt, insinuat mysticè. De quo occulto judicio ejus in libro Job scriptum est: De cujus utero egressa est glacies, & gelu de cælo quis genuit? Posteriora Filii Dei, incarnatio ejus accipitur: (quæ extremo tempore ob redemptionem humani generis facta est,) de qua posterioritate filius in monte Sinai ad Moysen per angelum loquens ait: Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris. (Ac si diceret, Incarnationem meam videbis, divinitatem meam videre non poteris.) Pedes Dei, stabilimentum & virtus ejus est: eo quod ubique præsens est, & universa ei subiecta sunt, illo ipso dicente per Isaiam Prophetam: Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Aliter, pedes filii Dei incarnatio ejus intelligitur, quæ divinitati subiecta est tanquam capiti pedes (sive pro eo quod circa finem mundi ipsa incarnatio facta est.) Sicut enim per caput, ut dictum est, divinitas: ita per pedes ejus, figuratè humanitas ejus exprimitur. De qua in Exodo scriptum est: Viderunt Dominum filii Israel: hoc est, Moyses, Aaron & Nadab & Abiu & septuaginta de senioribus populi. Et paulo post sub pedibus ejus, quasi lapis sapphirus, & quasi cælum cum serenum est. Sicut autem per lapidem sapphirum, cælestes naturas vel sanctos angelos, ita per cælum serenum, sanctam Ecclesiam electorum ex hominibus assumptam figuratè demonstrare voluit: super quas duas creaturas homo assumptus Filius Dei in perpetuum regnat. De quo in psalmo dicitur: Omnia subiecisti sub pedibus ejus. Aliter autem per Dei pedes, id est, Jesu Christi, significati sunt sancti prædicatores. De quibus in Deuteronomio scriptum est: Qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina ejus. Vestimentum Filii Dei, aliquando caro ejus, quæ à divinitate est assumpta, in divinis libris figuratè accipitur. De quo indumento carnis ejus Isaias ait: Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Rursus vestimenta ejusdem Domini, sancta accipitur Ecclesia, quæ per fidem & dilectionem ei conjuncta est. De qua dicitur in psalmo: Dominus regnavit decorem induit. Et in psalmo alio ad ipsum Dominum: Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento. Pallium Dei jam dicta ejus Ecclesia intelligitur. De quo in libro Genesis scriptum est: Lavit in vino stolam suam, hoc est, in passione carnem suam: & in sanguine uvæ pallium suum, id est Ecclesiam suam. Calciamenta Dei, mysticè significant incarnationem ejus, quam ex mortalitate humani generis assumere dignatus est. De qua incarnatione sua ipse per Prophetam in psalmo ait: In Idumæam extendam calciamentum meum, id est, in plebe gentilium manifestabo incarnationem

meam. Gressus Dei, adventus Filii Dei in mundum est, & regressus ejus ad Patrem. De quibus psalmista ait: Visti gressus tui Deus, gressus Dei mei & regis mei (qui est in sancta:) id est, ipsius de cælo, qui venit in uterum virginis. De utero verè nascendo positus est in præsepio, postquam autem omnia implevit pro quibus à patre missus venerat, appensus est in ligno crucis: de cruce autem depositus, secundum corpus sepultus est, & secundum animam ad infernum descendit. Tertia autem die per potentiam suæ divinitatis, carnem suam de sepulchro suscitavit. Et post diem resurrectionis quadragesimo die videntibus Apostolis ascendit in cælum, & sedet ad dexteram Patris, id est ad gloriam ejus. Hi sunt enim gressus Filii Dei: iste descensus & ascensus ejus, qui frequenter in Sacris Scripturis legitur. Ascendere dicitur Deus, cum filius carnem ex nobis assumptam in cælum velut captivam evexit: sicut in psalmo illud: Ascendit in cælum, captivam duxit captivitatem: quia naturam humani generis, quæ à diabolo in mundo captiva retinebatur, alluens secum in cælum, ubi nunquam ante fuerat, tanquam captivam deportavit. Abcondere faciem suam Deus legitur, cum hominibus quibusdam, eorum exigentibus culpis, cognitionem suam abscondit: sicut in populo Judæorum nunc impletum videmus, quia negantes filium Dei, scientiam veri Dei ita perdidit, ut similes fierent gentibus quæ Deum non cognoverunt. Ostendere faciem suam dicitur Deus, cum respectu gratiæ suæ quibus vult, scilicet electis suis, se ipsum in corda eorum occulta inspiratione insinuat, & ad diligendum se amorem suum infundit. Sedere dicitur Deus, non corporaliter humano more, sed potentialiter super omnem creaturam regnando præsidere. Unde est illud in psalmo: Regnabit Dominus super omnes gentes, Deus sedet super sanctam sedem suam. Sedere autem Deus dicitur super Cherubim (quod interpretatur plenitudo scientiæ) per quod significantur sancti angeli, sive mentes spiritualium virorum, in quibus Deus invisibiliter præsidet & regnat. In illis enim sedet qui scientia ejus & dilectione pleni sunt. In proverbii quippe Salomonis scriptum est: Anima iusti sedes est sapientiæ. Sapientia vero Dei Patris Christus est, qui in animabus sanctorum Dei sedere dicitur. Descendere Deus in mundum dicitur, quando aliquid novum quod ante non fecerat in creatura humana operatur: sicut Filius Dei Patris descendisse narratur, quando veram carnem ex Maria virgine propter redemptionem nostram suscepit, & Deus homo fieri dignatus est, non amittendo quod erat, sed assumendo quod non erat. De cujus descensione, id est, incarnatione, in psalmo scriptum est: Inclinavit cælos & descendit, & caligo sub pedibus ejus. Cælos inclinavit, qui adventum suum prænunciavit, angelos sive Prophetas misit, qui adventum ejus hominibus nunciarent. Caligo sub pedibus ejus, quia impii homines ob suam malitiam cæcati incarnationem ejus agnoscere non poterunt, nec adhuc possunt. Stare Deus dicitur, cum nos infirmos, id est suam creaturam ad penitentiam & conversionem patienter sustinet, ut est illud in Abacuc Propheta: Stetit & mensus est terram, & dissolvit gentes, id est, stetit ad subveniendum, & dissolvit credentes in se, à vinculis peccatorum. Transire dicitur Deus, cum de cordibus quorundam hominum, in quibus antea per fidem condebat, postea subrepente perfidia vel quolibet delicto, ab eis recedit & ad alios transit: quemadmodum de Judæis ad gentes, de Hæreticis ad Catholicos, seu de quibuslibet irreligijs & negligentibus pro vitio suo recedere dicitur, & ad alios transire: quod non localiter aut visibiliter, sed invisibiliter occulto justoque judicio facere consuevit. Ambulare dicitur Deus, non de loco ad locum transiendo, quia impium est ita credere: sed ambulatio ejus est in cordibus sanctorum delectatio, sicut scriptum est: Et inhabitabo in eis, & ambulabo, & ero illorum Deus. Vel certè Dei ambulare, est in sanctis prædicatoribus suis de loco ad locum transire. Loqui Dei, est invisibiliter sine voce vel quolibet strepitu in mentibus sanctorum voluntatem suam atque rectum intellectum inspirare, seu futura sicut in sanctis Prophetis revelare. Quæ locutio Dei, ut quidam volunt, tribus modis accipitur. Primo namque modo per subiectam creaturam: sicut ad Moysen cum in rubo & igne apparuit. Vel sicut ad Abraham atque Jacob, sive ut jam dictum est, Moysen & cæteros sanctos, quibus in angelis apparuit. Secundo vero modo, in somnis: sicut ad Jacob & ad Zachariam Prophe-

tam, & ad Joseph sponsum Mariæ, & aliis sanctis, quibus secreta revelare voluit. Tertio autem modo, neque per creaturam visibilem, neque per hominem, sed occulta tantum inspiratione invisibiliter corda eorum tangendo afficit, sicut in libris Prophetarum scriptum est, cum ipsi Prophetæ subito afflatis Spiritu sancto, exclamant dicentes: Hæc dicit Dominus. Videre Dei, est bona acta probare, sicut est illud in Genesi: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, id est intelligentibus esse bona demonstravit. Aliter videre Dei, est mala hominum scienter reprobare, sicut est illud in Isaiâ Propheta: Et vidit Deus, & apparuit malum in oculis ejus. Item aliter videre Dei, est nos videntes facere: ut est illud in psalmo: Proba me Domine, & scito cor meum &c. Modus iste locutionis in libro Job similiter reperitur, ubi de sapientia Dei Patris postquam plurima & insignia locutus est, de Deo Patre adjunxit. Tunc vidit illam & enarravit, & investigavit, & imperavit, id est videntes fecit atque prædicantes, & investigantes atque aliis nunciantes. Cognoscere Dei, est cognoscere facere, sicut ait ad Abraham: Nunc cognovi quod timeas Deum. Neque enim in tempore novit qui scit omnia antequam fiant: sed cognoscere dicitur Deus cognoscere facere, ut qui prius de se quales essent incogniti erant, per ejus interrogationem & probationem quales essent sibi metipsis cogniti fierent: tale est illud in lege Moysi de populo Israelitico: Tentabo, inquit, eos, utrum custodiant mandatum meum, an non. Nescire Dei, est reprobare, sicut in Evangelio dicitur: Nescio unde sitis, recedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Zelare Dei dicitur, cum creaturam suam quam non vult perire, sæpe castigat, corripit, atque flagellat, & flagellando adducit ad se. Vel zelare Dei dicitur, cum nullum peccatum impunitum vult relinquere. Justus est enim: & ideo omnis injustitia execrabilis est illi: quia ut dictum est, nihil impurum patitur impunitum. Irasci dicitur Deus, non animæ motu, vel quavis alia perturbatione, quæ omnino illi accedere non potest, sed creaturæ delinquenti, id est hominibus impijs & peccatoribus, justam dicitur inferre ultionem: hoc est, reddere illis que merentur: & hæc est ultio divina, & ira vel furor ejus dicitur. Pœnitere Deus dicitur, non quod more hominum de transactis operibus suis pœnitent: qui enim omnia novit antequam fiant, pro præteritis actibus suis pœnitere non potest: sed pœnitentia Dei est statuta mutare, & quod prius aliter inchoatum fuerat, in aliud mutare: id est de bono, exigentibus culpis, in malum. Sicut de Saule legitur pœnituisse Deum, quod constituit eum regem. Vel sicut nunc videmus in populo Judæorum, qui cum esset populus Dei, ob impietatem suam factus est synagoga satana. De malo vero in bonum, sicut accidit in populo gentium, qui cum prius non esset populus Dei, nunc autem per gratiam Christi populus Dei factus est. Hoc quippe modo occulto Dei judicio Judas Christi proditor, de Apostolatus lapsus gradu in inferni barathro demersus est. Latro vero post crimen rapacitatis de cruce ad paradysum translatus est. Hanc quoque mutationem de bono ad malum, ut dictum est, sive de malo ad bonum: quia occulto justoque Dei judicio per sententiam justitiæ suæ, sive per misericordiam ejus fiat, pœnitentiam Dei dicimus, sicut expressus in libro Jeremiæ scriptum est. Non pœnitere Dei, est statuta nullo modo mutare. Unde est illud in psalmo: Juravit Dominus & non pœnitentibit eum, id est pater ad filium: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Sacerdos enim Dei Patris dicitur Filius Dei non secundum divinitatem, sed secundum humanitatem: in qua se pro nobis per passionem & mortem suam acceptabile sacrificium Deo Patri obtulit, ut ipse esset sacerdos qui & sacrificium. Oblivisci dicitur Deus, cum quibusdam impijs & peccatoribus non miseretur: quod utique non facit propter crudelitatem, quæ in Deo non est, sed per occultum justumque judicium suum. Indurare dicitur Deus quorundam corda malorum, sicut de Pharaone Rege Ægypti scriptum est: non quod omnipotens Deus per potentiam suam eorum corda induret, quod impium est ita credere, sed exigentibus eorum culpis, cum duritiam cordis, quam ipsi sibi omnia mala perpetrando nutriunt, non auferat: quasi illos ipse induret, quos justo judicio induratos sinit. Dormire Dei, est cum unigenitus Dei Patris in assumpta carne pro nobis mori dignatus est: cujus mors rectè dulcis somnus fuisse prædicatur, ipso dicente per Jeremiam Prophetam: Ideo quasi à somno excitatus

sum, & vidi, & somnus meus dulcis est mihi. Aliter dormire Deus dicitur, cum fides ejus inter prosperitates hujus mundi, in quorundam corde fidelium non vigilat, sed dormit: hanc dormitionem ipse significavit, cum in mari inter fluctus maris dormivit. Vel certè dormire Dei, est anxius tarde subvenire, sicut est illud in psalmo: Exurge, quare obdormis Domine? Vigilare Dei, est in defensione suorum electorum & ultione inimicorum suorum manifestè se demonstrare.

Tractatus præcedens multo fusius habetur inter opera Augustini, tomo quarto, titulo de essentia divinitatis.

CENSURA EPISTOLÆ SEQUENTIS.

Plura fidei symbola reperiuntur inter Epistolas divi Hieronymi: quorum nullum arbitror ab ipso conscriptum fuisse. Est unum titulo Damasi. Est alterum nomine Rufini. Sunt duo nomine Hieronymi, quorum alterum inscriptum est ad Cyrillum, alterum ad Damasum. In Epistola cujus initium est: Deceveram quidem: meminisse non nihil de fide quam sancto Cyrillo dederis conscriptam, sed alienam, ni fallor, non suam. Sequitur enim: Caterum ego fidei meæ testes habeo aures tuas, & beati fratris Zenobii. Hæc igitur omnia in unum conjectamus locum.

DAMASI SYMBOLUM.

CREDIMUS in unum Deum Patrem omnipotentem: & in unum Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei: & in Spiritum sanctum: Deum non tres Deos: sed Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unum Deum colimus & confitemur: non sic unum Deum quasi solitarium, nec eundem qui ipse sibi pater sit, ipse & filius: sed Patrem esse qui genuit, & Filium esse qui genitus sit: Spiritum vero sanctum, non genitum, neque ingenitum, non creatum neque factum, sed de patre filioque procedentem patri, & filio coæternum & coequallem & cooperatorem, quia scriptum est: Verbo Domini cæli firmati sunt, id est, à Filio Dei: & spiritu oris ejus omnis virtus eorum. Et alibi: Spiritum tuum & creabuntur, & renovabis faciem terræ. Ideoque in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti unum confitemur Deum, quod nomen est potestatis, non proprietatis. Proprium nomen est patri, pater: & proprium nomen est filio, filius: & proprium nomen Spiritui sancto, Spiritus sanctus. In hac trinitate unum Deum colimus, quia ex uno patre quod est, unius cum patre natura est, unius substantiæ, & unius potestatis. Pater filium genuit, non voluntate, nec necessitate, sed natura. Filius ultimo tempore ad nos salvandos, & ad implendas scripturas descendit à patre, qui nunquam desinit esse cum patre. Et conceptus est de Spiritu sancto, & natus ex virgine, carnem & animam & sensum, hoc est, perfectum suscepit hominem: nec amisit quod erat, sed cepit esse quod non erat: ita tamen ut perfectus in suis sit, & verus in nostris. Nam qui Deus erat, homo natus est: & qui homo natus est, operatur ut Deus: & qui operatur ut Deus, ut homo moritur: & qui ut homo moritur, ut Deus resurgit. Qui devicto mortis imperio, cum ea carne, qua natus & passus & mortuus fuerat, & resurrexit, ascendit ad patrem, sedetque ad dexteram ejus in gloria, quam semper habuit & habet. In hujus morte & sanguine credimus emundatos nos, & ab eo resuscitandos die novissimo in hac carne qua nunc vivimus: & habemus spem nos consecuturos præmium boni meriti, aut penam pro peccatis æterni supplicii. Hæc lege, hæc crede, hæc retine: huic fidei animam tuam subjuga, & vitam consequeris & præmium à Christo.

SYMBOLI EXPLANATIO ad Damasum.

CREDIMUS in Deum Patrem omnipotentem, cunctorum visibilium & invisibilium conditorem. Credimus & in Dominum nostrum Jesum Christum, per quem creata sunt omnia: verum Deum unigenitum, & verum Dei Filium: non factum aut adoptivum: sed genitum & unius cum patre substantiæ, quod Græci dicunt *ὁμοῦσι*: atque ita per omnia æqualem Deo Patri, ut nec tempore, nec gradū, nec